

el temps i en l'espai, sinó que «temporalitza» i «espaia».

Per acabar, podem dir que l'obra no admet més crítica que la que la pròpia experiència (poesia) pot efectuar, cosa que, més que criticar, faria créixer les possibilitats infinites d'aquest àmbit del temps i de l'espai viscuts per l'home. Aquesta obra conté un atractiu indefugible per a tots aquells que es moguin en el terreny filosòfic i teològic, ja que hi poden trobar refugi llurs pròpies litúrgies, lluny de l'assetjament de la productivitat econòmica.

Carlos PÉREZ LAPORTA
Pontificia Universitat Gregoriana

**Alfonso López Quintás,
*La belleza de la fe. Romano
Guardini en su plenitud.***

Bilbao: Desclée De Brouwer, 2018,
224 pàg.

L'autor de l'obra recensionada, catedràtic emèrit d'estètica a la Universidad Complutense de Madrid, és deixeble directe de Romano Guardini i escriu aquesta obra amb motiu del 50è aniversari de la mort d'una de les grans figures de la filosofia, la teologia i la litúrgia en el segle XX. Presenta amb precisió i de manera magistral el pensament i coneixement ampli de la filosofia i la teologia d'aquest pensador italoalemany, al qual ja havia dedicat prèviament tres obres (*Romano Guardini y la dialéctica de lo viviente*, *Romano Guardini, maestro de vida* i *La verdadera imagen de Romano Guardini*).

Pel que fa a la presentació exterior de l'obra, es tracta d'un llibre-homenatge nascut d'una càlida admiració per l'autor estudiat, com demostra la imatge meditativa i gairebé icònica de la portada.

L'obra està estructurada en tres grans parts, precedides de l'índex general i d'una introducció de l'autor; al final hi trobem una conclusió general breu, tres apèndixs (dades biogràfiques de Guardini, bibliografia seva i bibliografia sobre ell) i un exhaustiu índex de matèries i autors. S'esmenten fins a cent sis obres «guardinianes». López Quintás també fa esment de les traduïdes al castellà, la majoria dutes a terme per ell mateix. Les obres citades sobre Guardini són trenta-quatre; es tracta de monografies sobre diversos aspectes de la seva vida i obra.

Pel que fa al contingut, la visió conjunta de la producció de Guardini, el record de les seves homilies i classes universitàries a Munic, així com les confessions del seu diari pòstum —*Wahrheit des Denkens und Wahrheit des Tuns*—, permeten a l'autor oferir algunes claus per comprendre la vida i l'obra del filòsof i teòleg nascut a Verona, però crescut, format i consagrat en grans seus universitàries alemanyes (Magúncia, Tubinga, Munic i Berlín).

La primera gran part de l'obra fa referència a Guardini com a veritable cercador de la veritat, on una de les claus de volta és la seva veta mística. El temperament malenconiós de l'italoalemany —així es defineix en la seva autobiografia— va determinar en gran mesura l'èxit que va experimentar des de jove. Quan als 18 anys va prendre una certa distància de l'Església, va trobar una citació evangèlica —tal com

explica l'autor— que el va fer retrobar-se per la poderosa expressivitat que transmet: «Qui haurà guanyat la seva vida, la perdrà, però qui l'haurà perduda per causa meva, la trobarà» (Mt 10,39).

D'aquesta atracció cap a la vida mística brollen els seus llibres sobre la pregària cristiana, la tesi bàsica dels quals es basa en el principi de «qui coneix Déu, coneix l'home». Altres temes centrals que hi reapareixen d'una o altra manera són la vinculació de la pregària amb el coneixement religiós i l'esperit de participació, la interpretació de la pregària mariana del rosari com una devoció contemplativa o la connexió de la pregària litúrgica amb la pietat popular. En aquest sentit, cal dir que publica l'obra *Vom Geist der Liturgie* el 1918 i, l'any següent, publica un *Viacrucis* que va tenir un gran èxit a nivell popular; no tant entre els estudiosos de la teologia i la litúrgia, ja que creien que posava al mateix nivell la veritable pregària de l'Església i la devoció popular.

En l'obra *Vom Geist der Liturgie (L'Esperit de la Litúrgia)* es poden intuir les línies mestres del seu pensament, fonamental en la renovació duta a terme pel Moviment Litúrgic, el qual va influir indirectament en l'elaboració de la Constitució litúrgica del Concili Vaticà II sobre la Sagrada Litúrgia, *Sacrosanctum Concilium*, i en autors posteriors deutors de les seves intuïcions més rellevants. En aquest tractat, entre d'altres, dona a la Litúrgia la categoria de «joc»; així, revela la profunda correlació existent entre l'estructura de l'home i el llenguatge ritual, descobrint d'aquesta manera l'autèntica intencionalitat de la formació litúrgica.

Si bé és cert que Guardini no es va preo-

cupar de la reforma de la «ritualitat» litúrgica, sinó que es va preocupar sobretot de «formar» el subjecte en referència al sentit del «celebrar», fins al punt de fer-lo capaç d'una vivència litúrgica sempre renovada. La seva manera de comprendre la litúrgia és —o hauria de ser— d'una gran actualitat: «Como vemos, en la Liturgia se aúnan todas las realidades que configuran nuestro entorno vital y aportan su peculiar expresividad. A ello alude Guardini cuando habla de configurar la vida entera litúrgicamente, percibir el poder expresivo de las acciones y realidades que, asumidas en el contexto litúrgico, se saturan de sentido y dan colorido y expresividad a nuestra experiencia religiosa» (pàg. 149). També és molt representatiu en Guardini l'adopció del lema de Pascal segons el qual l'home se supera infinitament a si mateix, o la vinculació de la veritat i l'amor: «La mayor posibilidad de verdad se da precisamente donde existe la mayor posibilidad de amor» (pàg. 58).

La segona clau de volta fa referència a l'excel·lent tasca pedagògica de Guardini. Com més difícil és la situació d'una societat, més lúcids han de ser els intents per superar-la. Quan els desolats estudiants de Bonn, en el període d'entreguerres, li van demanar que els parlés de l'Església, Guardini va aprofundir en la causa dels bloquejos intel·lectuals i espirituals que patien i els va mostrar —gràcies a la seva creativitat— com en la vida eclesial se superen certes paradoxes com les formades per la llibertat i la normativa, el lliure albir i l'obediència, o la independència i la solidaritat. La bona acollida que van tenir aquestes conferències sobre el sentit de l'Església va servir a Guardini per aconseguir la càte-

dra de la universitat de Berlín. Aquest fet va suposar el seu èxit universitari i el motiu d'inspiració per a les grans obres posteriors.

En la tercera part de l'obra l'autor ofereix al lector la possibilitat de sentir la presència de Guardini. Per això ens ofereix una selecció de textos, i els tradueix amb gran fidelitat al contingut i a la forma, amb ritme i *tempo*, amb estil i proximitat humana. Mereixen un esment especial els capítols que fan referència a la Litúrgia com a oració per excel·lència de l'Església, expressió de la vida de la comunitat creient i actualització dels misteris, continuant així la gran aportació de Dom Odo Casel, monjo de l'abadia de Maria Laach i contemporani de Guardini, a la renovació litúrgica del segle XX.

López Quintás posa de manifest i remarca la unió intel·lectual i vivencial de Guardini amb les abadies benedictines alemanyes de Maria Laach i Beuron i amb el castell de Rothenfels, on feia les reunions amb joves universitaris vinguts d'arreu. Per a Guardini, es tracta d'un exemple del que ha de ser una pastoral de joventut en el context de l'associacionisme catòlic i un veritable mètode d'evangelització en aquell context històric i cultural, el qual a més a més tingué èxit humà i abundants fruits espirituals.

També es recorda que Guardini va passar a un segon pla després del Concili Vaticà II. La redescoberta de la seva obra ha estat recent. Es fa referència a un doble motiu pel qual la popularitat de Guardini ha tornat a fer-se present. D'una banda, el coneixement més acurat de la seva biografia ha fet més propera i alligadora la seva figura. D'altra banda, el treball intel·lectual

que va realitzar en els camps filosòfic i teològic mereix ser recuperat en moments d'urgència com els que es viuen actualment.

Guardini no es va cansar de cercar la bondat, la noblesa, la bellesa i la justícia. Així, cal contraposar el vigor renovat al cansament espiritual; la fidelitat a la veritat davant del relativisme subjectivista —ja ho apuntava el 1918—; o l'amor als grans valors (unitat, veritat, bondat, justícia i bellesa) per lluitar contra els enemics de l'esperit. López Quintás recorda també que és d'una gran actualitat la cultura del servei com a antídoto contra la civilització prepotent del poder (pàg. 182).

Sempre obert a nous horitzons per via de l'elevació a través del pensament relacional, l'autor defineix Guardini com a home inquiet i malenconiós que cerca la justícia, la bondat, la noblesa i la vàlua de l'home que camina a l'encontre del seu creador i redemptor, veritat integral de la persona. Insisteix en l'obertura a l'alteritat, això és, Déu mateix i els altres, tot lluitant contra qualsevol tipus d'individualisme, que altera els valors fonamentals que fan de l'home un ésser intrínsecament relacional.

En conjunt, els textos preciosos que trobem en aquesta obra guardiniana —d'un deixeble seu— sobre Litúrgia, Església, creativitat, silenci o fidelitat a Déu són veritables joies. Aquests textos uneixen de manera magistral la bellesa i la profunditat; la densitat intel·lectual i el sentiment religiós més genuí i autèntic.

Acabem amb el conegut eslògan de l'autobiografia de Romano Guardini que cita també López Quintás: «A su entender, la Liturgia es una especie de vida mística plas-

mada en formas sensibles. “Gracias a Wilhelm Schleussner había podido conocer de cerca la mística alemana y me gustaba, pero siempre pensé que debía existir necesariamente otra mística en la que la intimidad

del misterio estuviese unida a la grandeza de las formas objetivas, y esta la encontré en Beuron y en su liturgia”» (pàg. 153).

Eduardo PIRE MAYOL
Pontificio Ateneo Sant’Anselmo (Roma)